Напрям роботи 2.

ШЕЛЕНКОВА Наталія, канд. психол.н.,
доцент, доцент кафедри психології Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань
ПИВОВАР Анастасія, здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти спеціальності 053 Психологія
Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань

# ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ КОНФЛІКТНОСТІ ПІДЛІТКІВ ІЗ РІЗНИМ РІВНЕМ САМООЦІНКИ

Характерним для підліткового віку є підвищений рівень конфліктності, що стає причиною не зовсім адекватного розвитку когнітивної та емоційної складових структурних компонентів самосвідомості. Наслідком цього є погана саморегуляція та поведінка підлітка.

Виділяють високий, середній та низький рівень самооцінки. У підлітків вона змінюється залежно від вікової стадії. Типову картину різнорівневих змін у динаміці самооцінки як важливого компоненту самосвідомості наводить Д.І.Фельдштейн, розрізняючи три стадії розвитку підліткового віку:

- перша стадія підліткового віку (10 – 11 років) означена суперечливим самоставленням (прийняттям себе), в змістовій структурі якого переважають негативні риси і форми поведінки. Діти виявляють гостру необхідність у самооцінюванні і водночас переживають невміння оцінити себе;
- друга стадія підліткового віку (12 – 13 років) – поряд із загальним прийняттям себе зберігається і ситуативно негативне ставлення підлітка до себе, що залежить від оцінок оточення, перш за все – однолітків. Водночас критичне ставлення підлітка до себе, переживання незадоволення собою супроводжується актуалізацією потреби у самоповазі, загальному позитивному ставленні до себе як до особистості;

- третя стадія підліткового віку (14 – 15 років), в межах якої виникає «оперативна самооцінка», що визначає ставлення підлітка до себе у теперішньому часі. Ця самооцінка базується на співставленні підлітком своїх особистісних характеристик, форм поведінки із певними нормами, що є для нього ідеальними формами його особистості [3].

Якщо аналізувати адекватність самооцінки підлітків в цілому, то у 50% вона неадекватна, тобто не відповідає дійсній поведінці. У випадку високої неадекватної самооцінки підлітки вважають себе досконалими, наділеними лише позитивними характеристиками і вимагають визнання себе такими від оточуючих. Підлітки з низькою неадекватною самооцінкою навпаки не сприймають себе як особистість і відмовляються бачити в собі потенціал. У таких підлітків переважає критичне ставлення до себе, але водночас актуалізуються потреба в самоповазі [1].

У більшості підлітків переважає висока самооцінка. Характерні риси таких підлітків: впевнені собі, роблять помилки і вчяться на них, сприймають свій зовнішній вигляд таким, як він є, безпосередні у спілкуванні з іншими, вважають критику шляхом особистісного зростання.

Що властиво для підлітків молодшого і старшого віку, так це те, що у більшості з них самооцінка ще знаходиться в процесі формування. Вона у них або низька, або висока, що впливає на навчання, спілкування з оточуючими людьми та призводить до виникнення конфліктних ситуацій.

Тобто, самооцінка часто є тісно пов’язана з конфліктною поведінкою підлітків. Важливим значенням самооцінки є стимулювання особистості до певних дій, яке базується на прагненні людини знайти гідне місце у її житті, а також бути в очах інших і самого себе повноціннім членом суспільства. А як ми знаємо, найбільш пріоритетним у житті підлітка є саме самоствердження серед товаришів, ровесників та батьків.

Конфліктологічна активність підлітків пов’язана з постійною переоцінкою цінностей, що виникає в процесі спілкування з найближчим соціальним оточенням. Молодші підлітки можуть вступати в конфлікт у випадку, якщо

вважають, що іншого виходу немає. Старші ж підлітки конфліктують заради конфлікту, щоб показати своє домінування, тому, як правило, старші підлітки є більш конфліктними, ніж молодші [2, с. 98].

Підлітки з високою самооцінкою при конфлікті більше конкурують з підлітками у яких простежується неадекватна висока самооцінка. Підлітки з низькою самооцінкою навпаки намагаються уникати конфліктної ситуації, щоне розв'язує самого конфлікту, а лише переводить його на новий рівень, інодінавіть більш складний. Це стосовно молодших підлітків. Зі старшими ситуація практично ідентична, єдине, вони мають ширший діапазон вибору стилю регулювання поведінки в конфліктній ситуації, що пояснюється більшим досвідом конфліктної поведінки та розумінням важливості розв'язання конфлікту.

Отже, як бачимо, між самооцінкою та конфліктною поведінкою підлітків існує прямий зв'язок – у випадку неадекватної самооцінки (низької чи високої) конфліктність підлітка значно зростає. Це пояснюється тим, що підлітки з неадекватною самооцінкою мають спотворені уявлення про себе, що впливає на їх бачення й відносно інших. Внаслідок цього виникають непорозуміння як зі сторони підлітка, так і зі сторони оточуючих, результатомчого і є конфлікт.

Список використаних джерел

1. Близнюкова О. М. Психологічний аналіз чинників кризи підліткового віку. Проблеми сучасної психології. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. № 8. Кам'янець-Подільський: «Аксіома», 2010. С. 66-75.

2. Котлова Л. О. Особливості конфліктних форм поведінки підлітків з вираженими акцентуаціями рис характеру / Л. О. Котлова. Актуальні проблеми педагогіки та психології. Львів, 2011. Ч.1. С. 68.

3. Чала О. А. Сутність та детермінанти деструктивної конфліктності особистості О. А. Чала Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова; серія № 12. Психологічні науки. К., 2006. №26 (50). Ч. І. С. 399−402.